

Podoby modernej prózy – diskusia v *Mladej tvorbe* na konci 50. rokov 20. storočia

Juraj Dvorský

Katedra germanistiky, Filozofická fakulta, Katolícka univerzita, Ružomberok
juraj.dvorsky@ku.sk

Kľúčové slová: nemecká literatúra, *Mladá tvorba*, moderná literatúra

Key words: German literature, *Mladá tvorba*, modern literature

Koncepcia socialistického realizmu alebo schematizmu, tvrdo presadzovaná od februára 1948, sa približne v polovici päťdesiatych rokov 20. storočia stáva na Slovensku centrom kritiky mladej generácie spisovateľov a kritikov. V oblasti prózy sa v tom čase sformovala tzv. generácia 56 (patrili sem napríklad Anton Hykisch, Jaroslava Blažková, Peter Balgha, Ján Johanides, Peter Hruz, Rudolf Sloboda, Pavel Vilikovský a iní), z ktorých mnohí publikovali spolu s Konkretistami (Ján Ondruš, Ján Stacho, Jozef Mihalkovič, Ľubomír Feldek) a Osamelými bežcami (Ivan Štrpka, Peter Repka a Ivan Laučík) v novozaloženom časopise pre mladú literatúru *Mladá tvorba* (1956 – 1970). Tento časopis úzko spolupracoval s filmármi, hudobníkmi, výtvarníkmi, a tak sa stal na niekoľko rokov jednou z najdôležitejších platforiem kultúrnej diskusie o najrozličnejších otázkach umeleckej tvorby. Jednou z nich bola aj diskusia o povahe modernosti súčasnej prózy, ktorá sa začala v časopise *Kultúrny život* a potom sa v rokoch 1957 – 1958 preniesla do oblasti *Mladej tvorby* (ďalej iba *MT*). Mojm cieľom je preskúmať povahu tejto polemiky s ohľadom na chápanie pojmu „modernosti“ v literatúre a zároveň si položiť otázku, aký význam mala táto debata na uvažovanie o literatúre v nasledujúcich desaťročiach.

Roku 1957 vychádza v preklade Ervína Mikulu vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ román nemeckého prozaika Hansa Fallada (1898 – 1947) pod názvom *Vlk medzi vlkami*. Nemecký originál *Wolf unter Wölfen* má v tom čase presne dvadsať rokov; svetlo sveta uzrel roku 1937 v Berlíne vo vydavateľstve Rowohlt, ktoré v tom čase ešte stále vedie Falladov dlhoročný priateľ Ernst Rowohlt. Fallada sa v románe vracia do Nemecka roku 1923 a na pozadí hyperinflácie a politických nepokojov rozvíja približne rok trvajúci príbeh mladého páru Wolfganga Pagela a Petry Ledigovej. Ich životné osudy sú poprepletané s množstvom ďalších postáv, reprezentujúcich najrozličnejšie sociálne vrstvy povojnového Nemecka a dotvárajú takým spôsobom mentálny obraz „vlčej doby“. Aj tento Falladov román, podobne ako mnohé jeho ďalšie diela, rešpektuje estetické požiadavky Novej vecnosti, ako napríklad snahu o produkciu literatúry, „blízku skutočnosti“, založenú na „pozorovaní“, „objektivite“, „vecnosti“ a „účelnosti“.¹ Nová vecnosť ako estetický program nie je na konci päťdesiatych rokov 20. storočia ešte sformulovaný, ale práve Falladov román stojí na začiatku diskusie o modernosti súčasného románu.

Celú polemiku odštartoval Jozef Bob (1935 – 2010) v recenzii Falladovho románu pod názvom *Cesta súčasného románu*. Bola publikovaná na stránkach *KT*, v ktorom Bob v rokoch 1957 – 1967 pracoval ako redaktor. Jozef Bob, v tom čase študent slovakistiky a rusistiky, neskôr známy aj ako scenárista, ju otvára nasledujúcim spôsobom: „Zložitý vývin súčasného románu reprezentuje v nemeckej literatúre Hans Fallada. V novom obsiahlom románe – *Vlk medzi vlkami* – korešponduje jeho umelecké vypätie celkom výrazne s najprítomnejšími úsiliami svetovej prózy“ (Bob, 1957, s. 4). Falladov román Bob osudovo nazve „súčasný“,

¹ Porovnaj aj ďalšie „dimenzie estetiky“ Novej vecnosti (Becker, 2000, s. 10).

hoci medzi slovenským prekladom a prvým vydaním v Nemecku leží skúsenosť druhej svetovej vojny. Pri pohľade na tiráž Mikulovho prekladu zistíme, že prekladateľovi ako podklad slúžilo v poradí piate vydanie románu (porov. Dünnebier, 1993, s. 26) z roku 1954 vo vydavateľstve Aufbau v Berlíne (Fallada, 1947, s. 1032). Je možné, že práve táto informácia viedla Boba k tvrdeniu, že ide o súčasný román, ktorý sa kompozične opiera aj o postupy románov „napísaných po druhej svetovej vojne“ (Bob, 1957, s. 4). Aké atribúty „modernosti“ má Bob na mysli v súvislosti s Falladovým románom? V zhode napríklad s Erenburgom vyzdvihuje Bob na malom priestore Falladovu snahu „zobraziť udalosti v najširších súvislostiach a vysvetľovať (nie iba tlmočiť!) ich zákonitý rozvíjanie sa na základe vlastného svetonázoru“ s tým, že „nezdôrazňuje celkovú politickú situáciu vtedajšieho Nemecka“ (Bob, 1957, s. 4). Bob tým takpovediac „ospravedlňuje“ Falladovu apolitickosť, pretože Falladov zámer je podľa Boba jasný: „odsúdiť neľudské podmienky života v kapitalistickej spoločnosti“ (Bob, 1957, s. 4). K tomuto názoru má čitateľ dospieť prostredníctvom jednotlivých postáv, ich osudov a konaní. Aj topos „malého človeka“, v literatúre Novej vecnosti tak často frekventovaný, dostáva v Bobovom podaní pomenovanie človek „dna“, pričom „dno života je oddávna v literatúre najfrekventovanejšou spoločenskou témou, stvárňovanou, pravda, v každej dobe rozlične“ (Bob, 1957, s. 4). Zobrazenie udalostí v čo najširších súvislostiach alebo tematizácia postáv, nachádzajúcich sa na okraji spoločnosti, pripomínajú skôr tradíciu realistického románu, respektíve s prihliadnutím na ideologický aspekt kritiky kapitalizmu na koncepciu socialistického realizmu. V tomto zmysle je Bobovo chápanie „moderného“ románu priamo úmerné definícii súčasného socialistického románu.

Bobove úvahy o „modernosti“ a „súčasnosti“ románu sa zakrátko presúvajú na pôdu *MT*. Prvým príspevkom je reakcia Jána Roznera (1922 – 2006), literárneho, divadelného a filmového kritika, pod názvom *Modernosť a mýtus modernosti*. Rozner v úvode správne poukazuje na Bobovu „menšiu nehodu“ v súvislosti so zaradením Falladovho románu do prostredia súčasnej modernej literatúry a zároveň aj Bobovo ambivalentné posudzovanie modernosti románu *Vlk medzi vlkami*. To, že ho označil za „súčasný“, Roznerovi príliš neprekáča, problém vidí skôr v atribúte „moderný“, pretože Fallada je podľa Roznera autorom naskrze nemoderným, k modernej próze sa nepribližuje „ani formou, ani pohľadom na človeka [...] Je to anekdotický doklad pre súčasný mýtus modernosti“ (Rozner, 1957, s. 252). Ak by sme v Roznerovej úvahe hľadali príklady románov, využívajúcich „modernú formu“ alebo inovatívne výrazové prostriedky, tak by to boli romány Johna Dosa Passosa alebo Alfreda Döblina, u ktorých Rozner síce vyzdvihuje vtedajší spôsob montáže do románového deja, ale romány obidvoch autorov majú v roku roku 1957 už iba historicky obmedzenú platnosť, pretože „neostali trvalými hodnotami“ (Rozner, 1957, s. 252); súčasný román sa preto na ne nemôže napojiť, sú jednoducho „staromódne“. Definíciu klasickej moderny alebo umeleckých avantgárd Rozner neponúka, modernosť chápe ako opozíciu k socialistickorealistickej literatúre, pričom modernosť v tom čase „zahrňuje všetko, čo sa práve preloží zo západných literatúr“ (Rozner, 1957, s. 252). No zároveň v závere píše, že „dnes je modernosť literatúry a umenia vôbec niekde inde [...], je teda vo filozofickom nazeraní na svet a človeka v ňom – a až toto filozofické nazeranie autora určuje charakter literárneho diela, jeho výrazových prostriedkov“ (Rozner, 1957, s. 252). Ukazuje sa, že základným problémom Roznerovej polemiky je slovo „modernosť“. Na jednej strane sa literárnohistoricky vzťahuje na obdobie klasickej moderny, na strane druhej ho používa synonymicky so slovom „súčasný“. A práve diskusia o povahe a funkčnosti súčasného románu je tou oblasťou, ktorou sa podľa Roznera má zaoberať mladá literárna kritika.

O tri mesiace neskôr sa k diskusii pripojí anglista a prekladateľ, vtedy dvadsaťročný Ján Vilikovský (1937). Na rozdiel od Roznera zbavuje súčasnú modernú literatúru jej mýtickej povahy a modernosť nachádza v každom literárnom období: „musíme si predovšetkým uvedomiť, že obsah tohto pojmu sa mení s časom. Každá doba má modernosť svoju“

(Vilikovský, 1957, s. 354). Súčasnú povojnovú modernú literatúru podľa Vilikovského možno definovať prostredníctvom istých tendencií, ktoré sa vo svetovej literatúre začínajú prejavovať už na konci 19. storočia. Vyzdvihnutie „subjektívnosti“ alebo prežívanie príbehu prostredníctvom perspektívy jednej postavy, vžitie sa do postáv príbehu je rysom modernej literatúry, ktorý Vilikovský nachádza aj v povojnovej modernej literatúre: ako konkrétne príklady uvádza prózu Karlludwiga Opitza *Môj generál* (1955), Remarqueov *Vítazný oblúk* (1945) alebo fantasticko-alegorický príbeh francúzskeho autora Vercorsa *Odprírodnené zvieratá* (1952). So „subjektivizáciou“ ďalej súvisí „dynamičnosť“ modernej prózy: „opisy prostredia, rozprávania o minulosti hrdinov, dlhé reflexívne pasáže – to všetko zo súčasnej prózy zmizlo. Na ich miesto nastúpila akcia – alfa a omega dnešnej literatúry“ (Vilikovský, 1957, s. 355). Vilikovský v tejto súvislosti použije jednu zaujímavú analógiu s vizuálnym umením. Starší autori (napríklad Balzac) sa sústreďovali na dynamickosť vybraných románových pasáží, ktoré potom pospájali s ďalšími časťami príbehu. Moderní autori (Vilikovský tu uvádza ako príklad román *Ohnisko* Arthura Millera, ktorý vyšiel roku 1945) predstavujú postavy, ktorých akcie a konanie smerujú rovnomerným tempom k vyvrcholeniu príbehu. Rozdiel medzi „modernou a staršou prózou môžeme v tomto ohľade prirovnať k rozdielu medzi filmom a voľne zoradeným sledom fotografií“ (Vilikovský, 1957, s. 355). Modernú prózu ďalej charakterizuje „pokles štylizácie“ (Vilikovský, 1957, s. 356). Tento znak, smerujúci k faktografickému rozprávaniu (napríklad vo forme reportáže), môže literatúre prinášať aj isté riziká, prejavujúce sa „v popisnosti, faktografii – slovom v naturalizme, ktorý poznačil mnohé stránky modernej prózy“ (Vilikovský, 1957, s. 356). Poslednú, štvrtú vlastnosť modernej prózy predstavuje „otvorená tendenčnosť“ (ibid.). Vilikovský pod ňou chápe zameriavanie literatúry na problematiku vzťahy medzi postavami, ich protichodné charaktery, kde príbeh (v zmysle jeho členenia na úvod, stred a záverečné vyriešenie konfliktu) už mnohokrát nezohráva dominantnú úlohu. Na rozdiel od Roznera, ktorý hľadá modernosť literatúry hlavne v svetonázore autora alebo v obsahu, je Vilikovský zástancom istej rovnováhy medzi obsahom diela a jeho výrazovými prostriedkami: „Hľadať modernosť len v obsahu nemožno. Obsah modernej literatúry je ten istý ako obsah celého súčasného života [...] Preto nesúhlasím s Roznerom, ktorý hľadá modernosť predovšetkým vo svetonázore spisovateľa [...] Spisovateľov svetový názor, obsah rodiaceho sa diela a jeho forma sa stretávajú v jednom bode. Je ním vlastný tvorivý proces. Určuje formu a sám je určovaný faktormi ideovými. A tu – v syntéze všetkých zložiek diela – musíme hľadať modernosť“ (Vilikovský, 1957, s. 354).

Ján Števček (1929 – 1996), literárny vedec, prekladateľ, si v diskusii o modernosti v literatúre kladie otázku, aký zmysel majú tieto úvahy a aké sú jej perspektívy. Modernosť Števček vníma ako novátorstvo alebo „novosť v literatúre“, ktorá má svoje miesto v každej literárnej epoche. Toľko tvrdí Števček zhodne s Vilikovským. Keď však detailnejšie porovnáme príspevky obidvoch autorov, je možné vybatovať isté diskrepancie v ich názoroch. Zásadný rozdiel je v tom, že pre Števčeka problematika modernosti nie je čisto estetickým problémom: „Ak napríklad socialistickí umelci odôvodňovali zmenu literárnych foriem v rokoch dvadsiatych prevažne ideologicky, próza rozvíjajúca sa na konci rokov tridsiatych a neskôr (D. Chrobák, M. Figuli, D. Tatarka, F. Švantner, J. Červeň) javila sa oproti spoločensky a realisticky zamierenej epike zo začiatku rokov tridsiatych ako estetický protiklad“ (Števček, 1957, s. 2). Autor sa v uvedenom citáte usiluje poukázať aj na čisto ideologickú úroveň modernosti, hoci konštatovanie, že zmena formy súvisí so zmenou ideológie, pôsobí skôr opačne. Aká je podľa Števčeka súčasná modernosť? Ideologicky je daná zmenou štruktúry v spoločnosti, je orientovaná socialisticky a programovo sa pridŕža koncepcie socialistického realizmu. Zmeny Števček pripúšťa iba v estetickej rovine. Hoci pripúšťa, že koncepcia socialistického realizmu je normatívna, nachádza predovšetkým u mladých autorov, ako napríklad u Maríny Čerťkovej-Gállovej, Petra Balghu

a predovšetkým Jozefa Kota, estetické znaky súčasnej modernosti.² Ich význam nie je vždy jasný, ale keď ich porovnáme s estetickými požiadavkami socialistického realizmu, je možné konštatovať istú tendenciu k fragmentarizácii románového sveta. Pri uplatňovaní uvedených súčasných estetických znakov sa podľa Števéčka niektorí mladí autori dopúšťajú aj omylov. Števéček im vyčíta, že mechanicky napodobňujú iných autorov (napríklad Hemingwaya), ďalej u nich konštatuje umeleckú neskúsenosť a „nedostatok svojského pohľadu na svet, vlastného pohľadu“ (Števéček, 1957, s. 2). Myslí tým nekritické preberanie formálnych postupov bez adekvátneho obsahu alebo svetonázoru. Pri diskusiách o modernosti literatúry zohráva u Števéčka napriek všetkému dominantnú úlohu ideologický aspekt a platí to aj pre súčasnú modernosť s jej eticko-pedagogickou víziou: „Modernosť dnes, v našom prostredí, znamená väčšiu morálnu záväznosť umelcov, hlbšiu zodpovednosť a ľudský interes ako i snahu o čistejší, súdobejší umelecký tvar“ (Števéček, 1957, s. 2).

V druhom čísle *MT* v roku 1958 sa nachádzajú príspevky dvoch autorov na tému súčasné tendencie mladej prózy. Prvým z nich je Jozef Kot (1936), prozaik a prekladateľ, ktorý bol v rokoch 1956 – 1959 redaktorom prozaických príspevkov v *MT*. V článku pod názvom „Kade, mladá próza?“ kritizuje Kot podobne ako Števéček mladú generáciu autorov za napodobňovanie autorov ako Hemingway, Joyce, Faulkner, ktorí sa stali „zástavou literárnej módy“ (Kot, 1958, s. 2). Mladej slovenskej próze okrem toho vyčíta, že je erotická a zároveň všedná a že preceňuje význam príbehu. Kot pripúšťa istý formálny prozaický experiment, avšak jeho hľadanie by malo prebiehať v intenciách socialistického realizmu a nie modernej prózy. Tvorbu mladých prozaikov ešte intenzívnejšie napáda prozaik, scenárista a dramatik Ladislav Ťažký (1924 – 2011). Hlavný nedostatok mladej literatúry vidí v jej tematickej rovine: „Boja sa radosti, boja sa političnosti. Výsledok je ten, že sa zahľadia do seba, nie do nášho života a strach z frázovitosti a schematizmu ich zaháňa k apolitičnosti“ (Ťažký, 1958, s. 7). Výsledok je ten, že neodrážajú „plnú pravdu nášho života“ (Ťažký, 1958, s. 8). Ťažkého príspevok k modernosti literatúry sa dá zredukovať na ideologické odmietnutie modernej prózy, pretože za základný problém považuje nedostatočnú diskusiu o socialistickom realizme.

Ideologicky najvypuklejší príspevok k problematike modernosti literatúry vychádza na prvej strane štvrtého čísla *MT* roku 1958 a jeho autorom je kultúrny pracovník a spisovateľ Vladimír Mináč (1922 – 1996). V úvode Mináč poukazuje na mnohoznačnosť a v podstate nedefinovateľnosť pojmu modernosť; nechce tým demonštrovať zložitosť javu, ale jednoducho vyjadriť averziu voči modernej literatúre, ktorú pokladá za chaotickú a zlú. Na otázku, čo spoločné majú autori, ako E. Hemingway, W. Faulkner, M. Proust, J. Joyce alebo F. Kafka, odpovedá Mináč s dešpektom: „Majú spoločný len znak svetovosti; čo znamená, že vychádzajú v poslednom čase v Svetovej literatúre a že ich svet, t. j. isté literárne kruhy v Paríži, v Londýne a v iných západných metropolách uznal za svetových“ (Mináč, 1958, s. 1). Pri pohľade na súčasnú tvorbu mladých autorov sa Mináč skryto obracia proti Števéčkovmu estetickému chápaniu literatúry. Pre obidvoch autorov je pri posudzovaní literatúry dominantný ideologický aspekt, v rovine estetickej však Mináč akceptuje iba koncepciu realistického románu: „Doteraz sa socialistická literatúra orientovala (pokiaľ ide o dedičstvo) najmä na klasickú realistickú literatúru, oteraz by sa mal súčasný spisovateľ našej spoločnosti stať akýmsi socialistickým pendantom, povedzme Hemingwaya“ (Mináč, 1958, s. 2). Modernosť definuje Mináč takto: „Pre mňa je najmodernejším zjavom v poslednom polstoročí ľudských dejín vznik socialistických štátov. Moderné, ak to tak chceme volať, sú aj niektoré rozpory, ktoré priniesla táto skutočnosť: rozpor medzi

² Števéček píše o nasledujúcich znakoch: „úloha podtextu vo vypravovaní, prelínanie objektívneho momentu so subjektívnym, zložitejšia konštrukcia sujetu, nedogmatické pridržiavanie sa realistickej iluzívnosti v popise a v utváraní literárnych druhov“ (Števéček, 1958, s. 3).

všeobecnými cieľmi komunistického hnutia a niektorými prostriedkami, ktorými sa tieto ciele uskutočňujú; rozpor medzi kolektívnymi snahami, medzi kolektívnou nutnosťou a psychikou jednotlivca [...] a dôležité je, že sú to rozpory s novým obsahom, že sa v mnohom nepodobajú ničomu, čo tu bolo predtým“ (Mináč, 1958, s. 2). Mináč sa tu pod „novým obsahom“ dotýka témy destalinizácie, explicitne sa k tomuto obdobiu nevyjadruje, hodnotí ho iba ako „rozpor“. Tým potvrdzuje chápanie modernosti v zmysle súčasného vývinu socialistického románu, opierajúceho sa o estetický program kritického realizmu a ideologických pozícií, vyplývajúcich zo žánrovej podstaty.

Záver

Diskusia o modernosti v literatúre na stránkach *MT* v rokoch 1957 – 1958 naznačuje, že inovatívne prúdy v mladej slovenskej próze narážali aj po roku 1957 na tvrdý odpor zástancov unifikovanej podoby literatúry v duchu schematismu. Ten sa prejavoval predovšetkým v jej tematicko-ideologickej rovine; isté „ústupky“ boli tolerované iba pri hľadaní nových výrazových prostriedkov. Inšpirácie formálnymi experimentmi klasikov svetovej moderny, ako napríklad J. Joyca a predovšetkým E. Hemingwaya, boli striktne odmietnuté ako úpadkové. Možno tvrdiť, že vtedajšia kritika sa pri otázke, akú má mať súčasný román podobu, zhodla iba v jednej odpovedi: má byť iný ako na začiatku päťdesiatych rokov 20. storočia. V otázkach modernosti literatúry je preto možné konštatovať istý intelektuálny chaos, ktorého základnou črtou je odmietnutie a zároveň nedostatočná reflexia literárnej moderny a umeleckých avantgárd. Konzervatívna línia (napr. V. Mináč alebo L. Ťažký) sa usilovala o akúsi vnútornú premenu socialistického realizmu, zatiaľ čo generácia 56 (v diskusii v skúmanom období ju najvýraznejšie zastupuje Ján Vilikovský) sa na základe recepcie svetovej modernej literatúry usiluje odkloniť od verejno-politickej angažovanosti a pokúša sa písať tzv. prózu všedného dňa (Anton Hykisch), ktorá rovnakou mierou vyzdvihuje obsahovú aj formálnu úroveň literárnych textov. Vtedajšiu pozíciu zhodnotil o niekoľko rokov neskôr Anton Hykisch takto: „Hovorí sa o nás ako o generácii 1956. No, treba spresniť, myslí sa tým vždy len generácia prozaikov, a nie celého širokého frontu. Náš vstup po roku 1956 bol ojedinelý, stáli sme len sami autori, niekoľko obetavých autorov. Lenže to všetko bez podpory literárneho zázemia, bez atmosféry ozaj hromadného generačného nástupu. Vstúpili sme ako všestranne nepohodlní autori“ (Hykisch, 1966, s. 7). V priebehu šesťdesiatych rokov 20. storočia bol socialistický realizmus postupne vytlačený na okraj záujmu a autori, debutujúci v *MT* začali naplno prejavovať svoj talent. Aj napriek normalizácii v sedemdesiatych rokoch 20. storočia a snahám o novoschematickú literárnu produkciu sa už nepodarilo udržať unifikovaný charakter literatúry. Autori generácie 56 prešli v tomto období rôznymi premenami, no „po celú dobu ich účinkovania v literatúre predstavovali – a doteraz predstavujú – tie najdôležitejšie vývinové línie slovenskej prózy, na ktoré nadväzovali neskoršie generácie“ (Mikula, 2005, s. 44). Práve títo autori priniesli do slovenskej literatúry podnety literárneho existencializmu a antirománu (Ján Johanides), kombinácie psychologického realizmu a filmovej narácie (Peter Balgha) alebo zvýšený záujem o zobrazenie citového života ženských postáv (Marína Čeretková-Gáľlová).

MT bola teda na konci päťdesiatych rokov 20. storočia médiom, ktoré sa význačnou miernou podieľalo na demokratizácii slovenskej literatúry a umenia. Niekoľkomesačná diskusia o modernosti literatúry bola dôležitá predovšetkým v tom zmysle, že sa v slovenskom kultúrnom prostredí o modernej literatúre začalo vôbec rozprávať. Okrem pôvodnej poézie a prózy sa v *MT* v spomínaných dvoch rokoch začínajú objavovať – ak sa sústredíme na nemeckú literatúru – preklady a recenzie diel E. M. Remarquea, Luisa Fűrnberga, Wolfganga Borcherta, Bertolta Brechta a iných. *MT* tak postupne začína vytvárať platformu aj pre začínajúcu prekladateľskú generáciu. V šesťdesiatych rokoch 20. storočia teoretická debata o modernosti literatúry dostáva už omnoho vypuklejšie kontúry. Na

stránkach *MT* nájdeme preklady diela Alfreda Döblina, významného medzivojnového avantgardného prozaika, básne Hansa Magnusa Enzensbergera a Karla Krolowa, dôležitých predstaviteľov poetického experimentu, ďalej verše Kurta Schwittersa, člena skupiny Dada-Berlin, a mnoho ďalších. Významným „doplňkom“ *MT* bola esejistická literatúra, boli v nej zverejnené napríklad eseje Gottfrieda Bennu, Huga Friedricha alebo Georga Lukácsa. Časopis *MT* sa až do svojho zániku v roku 1970 otváral podobne ako iné slovenské časopisy, napríklad *Revue svetovej literatúry* (založená roku 1965), „nielen literárnym novinkám, prípadne literárnym textom, ktoré súčasnosti dodávali hĺbku modernosti, ale aj cieľom, ktoré by sme mohli nazvať intelektuálne propedeutické v tom zmysle, že sprostredkúvali orientačné body v intelektuálnom bludisku moderny a súčasnosti“ (Bžoch, 2011, s. 44).

A Fallada? V diskusiách o modernosti románu sa jeho meno síce už neobjavovalo, ale jeho dielo zostalo v povedomí slovenskej literárnej prevádzky hlavne prostredníctvom ďalších prekladov do slovenčiny; roku 1972 vychádza román *A čo teraz, človečik?*, o dva roky neskôr *Kto si raz oddýchol v chládku*, roku 1977 román *Pijan*. Dnes tieto romány patria v nemeckej literatúre k dielam Novej vecnosti, ktorá dominovala v dvadsiatych rokoch 20. storočia a ktorú niektorí autori zaraďujú do modernej literatúry (porov. Delabar, 2010). Sabine Becker sa o literatúre Novej vecnosti vyjadruje ako o „poslednej fáze literárnej moderny“ (Becker, 2000, s. 360). Tým sa diskusia o modernosti románu vracia oblúkom späť; jeden z jej objektov – Falladov román – sa vo vzťahu k modernej literatúre môže javiť aj v inom svetle.

Literatúra:

- BECKER, S. (2000): *Neue Sachlichkeit. Band 1. Die Ästhetik der neusachlichen Literatur*. Weimar: Böhlau.
- BOB, J. (1957): Cesta súčasného románu. In: *Kultúrny život*, 12/27, s. 4.
- BŽOCH, A. (2011): Od kultúrnej reprezentácie k demokratickej diskusii (a späť). Literatúra nemeckých jazykových oblastí v slovenských časopiseckých prekladoch v šesťdesiatych rokoch 20. storočia. In: *World Literature Studies*, 4, s. 27–52.
- DELABAR, W. (2010): *Klassische Moderne. Deutschsprachige Literatur 1919-33*. Berlin: Akademie Verlag.
- DÜNNEBIER, E. (1993): *Hans Fallada 1893-1947. Eine Bibliographie*. Neubrandenburg: Federchen Verlag.
- FALLADA, H. (1957): *Vlk medzi vlkami*. Preložil Ervín Mikula. Bratislava: Slovenský spisovateľ.
- HYKISCH, A. (1966): Táto chvíľa mladej prózy. In: *Slovenské pohľady. Revue našej a zahraničnej literatúry*, 82/6, s. 7.
- KOT, J. (1958): Kade mladá próza? In: *Mladá tvorba*, III/2, s. 2–3.
- MIKULA, V., ed. (2005): *Slovník slovenských spisovateľov*. Bratislava: Kalligram a Ústav slovenskej literatúry.
- MINÁČ, V. (1958): O modernosti, svetovosti a o iných veciach. In: *Mladá tvorba*, III/4, s. 1–2.
- ROZNER, J. (1957): Modernosť a mýtus modernosti. In: *Mladá tvorba*, II/8-9, s. 252–253.
- ŠTEVČEK, J. (1958): Zmysel a perspektívy modernosti v literatúre. In: *Mladá tvorba*, III/1, s. 2–3.
- ŤAŽKÝ, L. (1958): Nalejme si čistého vína. In: *Mladá tvorba*, III/2, s. 7–8.
- VILIKOVSKÝ, J. (1957): Modernosť bez mýtov. In: *Mladá tvorba*, II/12, s. 354–356.

Summary

Forms of the modern prose – discussion in *Mladá tvorba* in late 1950's

In 1957, a discussion of literary reviewers about the nature of the contemporary modern novel started on the pages of a newly established Slovak journal of literature and art *Mladá tvorba* (1956 – 1970). The discussion concerning the nature of the contemporary modern novel was launched by Jozef Bob

in the journal *Kultúrny život*. In 1957, Bob termed the German author Hans Fallada's novel *Wolf unter Wölfen* "contemporary", although the book was published as early as 1937. Shortly after that, the debate moved to the journal *Mladá tvorba*. Among the authors who took part in the polemic, were the Anglicist Ján Viličkovský, the literary reviewer and film critic Ján Rozner, and the cultural worker and writer Vladimír Mináč. The conclusion of the debate shows that the perception of the prose in Slovak culture in late 1950's was still burdened by the ideological nature of socialist realism. *Mladá tvorba*, however, gradually became a platform of reception and thinking about the modern world literature, and thus, especially in 1960's, it significantly contributed to the democratization of Slovak culture.